

PROF. DR. KEMAL YAVUZ İLE SÖYLEŞİ

Esra EGÜZ*

Hocam, bize doğduğunuz yer hakkında bilgi verebilir misiniz?

Benim doğup büyüdüğüm yer Barçın'dır. Barçın, Orta Toroslarda Ermenek ile Hadim arasında yaylası ve dağı olan Barçın Dağı, Barçın Yaylası ile anılan, yazın yörüklerin ve köylülerin birlikte yaşadıkları bir sayfiye yeridir. Dereleri, suları ve pınarları çok, çiçekleri fazla bir yerdir. Bu sebeple arıcılık orada eskiden beri bir meslek olmuştur. Eskiden çok ağaçlık, ormanlık olması sebebi ile ayların kol gezdiği bir yermiş. Bu sebeple arı kovanları yerlere değil, büyük kayaların böğrüne delinen deliklere çakılan ardıç ağaçlarının üzerlerine konurmuş. Bizler kimi zaman arı kovanları arasına çıkar merdiveni yanımıza çeker ve arılıkta, yerden 8-10 metre yüksekte yatardık.

Barçın ayrıca çiçeği ve kekiği ile de meşhur bir yerdir. Özellikle bitki örtüsü bakımından zengin oluşu çiçek soğanlarının yabancı ülkelere yasak yollardan satışına da sebep olmuştur. Orada başka yerlerde bulunmayan çiçekler de çoktur. Çiğdem'in çeşitli cinsleri, burçalak, tavşanekmeği, tekesakalı gibi şimdi hatırıma gelmeyen ve yenir cinsten, kimi soğan köklü, kimi yapraklı bitkiler vardı. Biz bunlarla yaylayı hatırlar, oyunlar kurardık.

Barçın'a üç beş kilometre mesafede Sarıveliler, Küçükkarapınar, Adiller, Turcalar, Kızılcakişla, Mençek, Fariske ve bunlara yakın köyler vardı. Bu köyler topluluğu Başdere adı ile anılırdı. O zaman 1989 yılına kadar bütün bu köyler Ermenek kazasına bağlı idi. Ben Küçükkarapınar'da doğdum. Burası isminden de anlaşılacağı üzere, Adiller ile Sarıveliler arasında suları bol bir yerdi. Asıl Barçın Dağı ve yaylası bu köyün sınırları içinde idi. 1985'ten sonraki idari düzenlemelerde Sarıveliler kaza oldu. Bu köylerden Küçükkarapınar, Turcalar bu kazanın mahallesi durumuna düştüler. İl olarak da Konya yerine Karaman'a bağlandılar.

Biraz da çocukluğunuz ve çocukluğunuzun geçtiği yerden bahseder misiniz?

Ben 21 Temmuz 1946 yılında bir seçim günü ikinci zamanı doğmuşum. O zaman ekinlerin biçildiği zamanmış. İkinci Cihan Harbi bitmek üzere imiş. Harp sebebi ile yiyecek falan az imiş. İnsanlar gıda olarak bitkilere yönelmiş. Kışlar çok karlı kışlı geçermiş. Geceler uzun, soğuklar çokmuş. Annem o günlere kıtlık zamanı derdi. Hatta ninesine çok hizmet ettiği için kadıncağız anneme "elin

* Arş. Gör. Dr., İÜ Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü/ esraeguz@istanbul.edu.tr

hamurdan çıkmasın” diye dua edermiş. 1944 yılında babamla evlenmiş. Babam o zaman asker imiş. Annemin adı Fatma, babamın adı Haşim’dir. Bize köyde büyük dedemin adına nispetle Haşimgil derlerdi.

Çocukluk hayatımı anlatmamı istemiştiniz. İşte oraya geliyoruz. Bu hayat belki o günlerde bir çile gibi görünür. Ancak bu, altmış yetmiş sene sonrasında bakınca özlediğim, kollarımı açarak koşup tatmak istediğim bir hayat. Tıpkı büyük şair Şehriyar’ın Haydar Baba’ya Selam adlı şiirinde yaşadığı hayatın paraleli.

Ben koyunun, kuzunun ardına ne zaman düştüğümü bilmem. Hep onlarla beraber olan, onların canıma can kattığı varlıklarının hiç kaybolmamasını istediğim bir çocukluk hayatım vardı. Kışın ocak ayından itibaren koyunların kuzulmaya başladığı, bir iken iki, üç iken beş olan gitgide fazlalaşan kuzuların, sonra da oğlakların doğduğu, on koyun, altı keçi varken, bunların yavruları ile ikiye katlandığı bir kışın sonunda bahar gelirdi.

İnek ve öküzler köyde tarlada yayılırdı. Koyun ve keçiler köyün sürüsüne katılırdı. Bize de baharın ilk aylarında oğlak ve kuzuları gütmek kalırdı. Biz onları gün boyu bütün bir bahar güderdik, ama elimizde bir bıçak ve bir sepet de olurdu. Mahallenin çocukları akşama kadar hem oynar, hem oğlak, kuzu güder, hem de sepetlerimizi topladığımız otlarla doldururduk. Baharın suları, eriyen karların verdiği güçle coşardı. Bazen coşkun derelerin kenarına yüzükoyun yatar, suların akışını seyrederek ve o sularla birlikte biz de başka yerlere sürüklenirdik. Bu, suların gözümüzü aldatması, hızları ile bizi bizden alıp başka yerlere götürmesi gibi bir şeydi. Biz sabit bir mekânda uzaklara coşarak giden suların ufkunda gezerdik.

İkinci sonu kuzular ve oğlaklarla evlerimize dönerdik. Elimizde de çeşit çeşit otlarla doldurulmuş sepetlerimiz olurdu. O otlar hâlâ gözümün önüne gelir, elimizde sapsız bir bıçak, biz ona “tımlı” derdik. Otları onunla kazar tam da dağılmayacakları, köklerinin bittiği yerden keser, solgun ve sarı yapraklarını atar, işe yarayan yerini sepetimize koyardık. Ne otlar, ne otlar...Yağırçiçek, sarıkız, gıvışgan, keçibiciği, ısırgan, laboda, kuşgözü, mahmudotu, kedibarsağı, gövretu, ebegümeci, sığırdili daha neler neler... Hepsi sepetimizde olurdu. Onları sepetimizde harıl harıl akan suların altına tutar yıkardık. Annem her sabah ekmek yapardı. Sonra da sepeti alır, otları kıyar, soğan, tuz, peynir, biber, daha ne gerekirse tamamlar bize otlu börekler yapardı. Bahar günü de olunca bolluk gelmeye başlar, yağımız, sütümüz, yoğurdumuz çok olurdu. Börekleri yağlardık. Yemesi de tatlı idi. Ancak bunlar hepimizin ortak, birlikte yaptığımız işlerin güzel ve tatlı sonucu idi.

Sepetlerimizdeki otu yıkadıktan sonra, akşamüstü ikinci sonu davar önüne gider ve otlamaktan gelen sürüyü karşılardık. Sürü gelinceye kadar çeşitli oyunlar kurardık. Kale oyunu, kırıkırı, arası kesme, çelik çomak, met, bunlardan birkaç

oyun. Uzuneşek, birdirbir, yalak, beştaş, kenger gibi oyunlar daha çok yaylanın çayırında kalırdı.

Sürünün gelmesi ile birlikte oyun biterdi. Çobanın heybesinde kuzu ve oğlaklar da bulunurdu. Çoban, dağda kuzulayan koyun ve keçi yavrularını heybesine alır getirir, kimin ise teslim eder ve çerezini alırdı. Biz de keçi ve koyunlarımızı evimizin avlusuna getirir, sağmak için anneme teslim ederdik. Böyle bir hayatı üçüncü sınıfın sonuna kadar yaşadığımı bilirim. Ondan sonra bu işler kardeşlerime kalırdı. Biz de yeni işlerle meşgul olurduk.

Nisan sonlarında yaylaya göçerdik. Eylül ortalarına kadar süren yayla hayatında ilk zamanlar elimizde çivgiç ile çiğdemler söker, burçalaklar kazardık. Yayla evleri daha çok taş çardaklardan olurdu. Tek bir oda da olsa bütün aile orada yatar kalkardı. Yer döşemeleri daha çok çuldan olurdu. Ancak bu toprakla sıvanan tabana pür denen ardıç dalları ve ardıç kabukları serer, üstüne de çul örtterdik. Çardakların içinde kazanların konduğu seki vardı. Kapının solunda ocak bulunurdu. Her tarafı ardıç ağaçları ile kaplı olan Barçın Dağı'nda odun boldu. İsteyen istediği gibi pervasızca ağaçları keser, odun yapar, alır giderdi. Ağacın, ormanın hiç kıymeti yoktu. Devlet bu geri kalmış yerlere elini uzatmazdı. Her şey tabii idi. Ancak ağaç sevgisi çoktu. İşte annemle ben, bazen birkaç komşu kadınla kesilen ağaçların talaşlarını, yongalarını toplamaya gider odun ihtiyacımızı karşılardık. Bu faaliyetimiz bütün yaz devam ederdi. Bazen de ağaç kesenlerin yanına gider, kesilen ağaçların dallarını soyar. Kabuk ile odun arasındaki özsularını yalardık. Buna yalamak derlerdi.

Babam bazen tarlalarımıza gider, ekinlerimize bakar, bazen de arı kovanlarının bulunduğu arılığa giderdi. Tabiat tıpkı *Kutadgu Bilig* yazarının tavsif ettiği gibi çiçeklerle donanmış bir gelin gibi idi. Nisan mayıs ayları böyle geçerdı. Keklikler yavrularını çıkarırlar, arkalarında bir palaz kümesi ile dolaşırlardı ve sabahın şafak vaktinde ötmeye başlardı.

Sürü akşam gelir sağılır ine giderdi. Sabah olunca, şafak vakti davarı inden indirir, koyun ve keçileri avluya getirir sağıma hazırlardık. Ancak Barçın yaylasının soğuşunda yaz da olsa sabahleyin kalkmak çok zor olurdu. Fakat sürü kuşluklayınca iş değişirdi. Bu sürünün seherde kaldırılıp yayılması, geç kuşluk vaktinde de sağım için obaya getirilmesi demektir. Sürü gelirken hazır olur, yine koyun ve keçileri avluya getirirdik. Sürü ya eğrik denen inli sekili bir yere yahut da Deliktaş adlı bir mevkiye yatırılırdı. Sağım yapıldıktan sonra, yattığı yerde ikindi vaktine kadar kalır, sonra otlatmaya götürülürdü. Tabii bu şekil gündönümü zamanı ile başlar ve ağustosya kadar sürerdi. Obada belirli yerde toplanmış evler birbirlerine sütlerini verirlerdi. Her ev sütünün az veya çokluğuna göre, o evlerin sütünü belirli bir zaman için alırdı. Bu alım, her evin süt alıp verirken belirlediği

helkelerin çöplenip kertilmesi ile gerçekleşirdi. Çöplenen süt, alacak süt demektir ve sütün çöpte ki yaş sınırının kertilmesi ile belirlenirdi. Daha sonra bu çöplerle alınan verilen sütler, derede sularla ölçülür, alacak verecek ortaya çıkarırdı.

Her iş, sırasına göre tutulurdu. Haziran ile birlikte ot biçme vakti gelirdi ve tarlalar nadas edilirdi. Herkes tarlasının ve kırının, gen yerlerin otlarını biçer, hayvanlarının yemesi için kışa hazırlık yapardı. Ot yükleri harmanlara yıkılır, düğün ile sürülür, saman haline gelirdi. Bu saman, hayvanların yediği en iyi saman idi ve gök saman adı ile anılırdı.

Sonra köyün ekini biçilirdi. Bundan sonra sıra yaylanın ekinine gelirdi. Bu faaliyet ağustos ortasına kadar sürerdi. Ancak yaylanın ekini tek başına biçilmezdi. İmece usulü bu zamanda devreye girerdi. Kimin, hangi evin tarlası biçilecekse köyde en azından otuz kırk kişilik bir delikanlı grubu oraya çağrılır, o gün gelince herkes tüfeği ile gelir, imece sahibi kurusıkı fişekleri hazırlar ve barutla birlikte dağıtır. O gün imece günü bir bayram havasında geçerdi. Çağrılan türkülerin haddi hesabı yoktu. Kesilen keçi veya koyunlardan, tıpkı Dedem Korkut'ta anlatıldığı gibi ziyafetler verilirdi. O gün köylünün ayrı bir toplantı günü olurdu. Arıların balı da o zamana yetişir, kovanların önünden ballar kesilirdi. Bunların hepsi imece gününe yetişirdi. Gelen topluluk tarlanın bir başından diğer başına kadar desteleri yığarak eyneri bitirirdi. Sonra da başka yerde eynere girerdi. Akşam olunca bir, bir buçuk ay sürecek bir işin bir günde bitmesi, imece sahibine ayrı bir neşe verirdi ve imece tertiplenen evin şanı, ünü, dedikodusu birkaç hafta sürerdi.

Artık harmanın hazırlanması, destelerin yığılması, sapların harmana saçılmasına sıra gelirdi. Saçılan sap iyice kuruyunca düğün sürme işi başlar, bir oyun, bir eğlence gibi günler geçerdi. Harman devri bitince samanlı taneli yığının, tınaz da denen malamanın rüzgârda atılması başlardı. Bizler bu sürülmüş yığının üstüne hararları, çuvalları serer, üstümüzde yorgan, yıldızları seyrederek uykuya daldık. Saman ve buğday ayrılınca taşıma işi başlardı. Bunun için önceden yürüklerle anlaşılır, develerden yapılan bir katarla buğdaylar taşınırdı. Ancak yüklenme işi gece yapılır, develere çanlar takılır, gece karanlığında çan sesleri dağlarda, vadilerde yankılanarak şafak vaktine yakın varacağı menzile ulaşırdı. Bu da bir zevk idi.

Ağustos sonuna doğru eylül başlarında yayladan köye göç hazırlığı başlardı. Artık kazlar sürü halinde gökyüzünde vakkıldaşarak gidecekleri yere göç ederlerdi. Onları da seyrederdik. Hele balla dolu kovanlardan bal kesilmesi ayrı bir neşe getirirdi. Arıdan bal alan kim ise hayvanına balı yükletir, bir helke de ayrıca ayırır, gideceği yere kadar da kiminle karşılaşır, el kadar da olsa, tadımlık gömeçte, yani petekte bal verirdi.

Göçten sonra köy bir bolluğa kavuşurdu. Yayladan gelenler, yağ, kaymak,

bal vs. köyde ise artık meyveler toplanırdı. Cevizler çırpılır, erikler dama serilir, bulgurlar kaynatılır, ayvalar toplanır, buğdaylar yıkanır ve kurutularak değirmen için hazırlık başlardı. Çocukları bekleyen bir başka hayat daha vardı. O da geleceğe hazırlanmak. Yani okul devri başlardı.

Bu devreye eklenecek başka hadiseler de var. “Babam muhtar idi” diye söyledim. Babamın muhtarlığı 1956 yılından 1967 senesine kadar sürdü. Köyde iş bilir kimseler az idi. Köye bir misafir gelse, bize iner bizde kalırdı. Şimdi hâlâ duruyor, çeşmenin başındaki ev bizimdi. Herkes bize gelirdi. Ama köy bir noktada yokluk demekti.

Ben Doğu’da da görev yaptım. Ancak biz Doğu’nun en geri kalmış yerlerinden elli sene geride yaşadık. Bunun yanında çaresizlikler hayata katkı sağlardı. Mesela hiç ilaç falan bilmezdik. Ortaokulun birinci sınıfına gidecektim. İhtiyar, midesinden hasta bir Mehmet Amca vardı. Bana yirmi kuruş verdi ve “geleceğinde soda getir” dedi. Ben 40 kilometre yolu yürüyüp Ermenek’e gideceğim üç ayın sonunda yarıyıl tatilinde soda getireceğim. Tabii zaman geçti. Ben gelinceye kadar o amca öldü.

İşte köyden taşıdığım nişanlardan biri sol kaşımın üzerindeki yaradır. Çocukluk, ilkokulun ikinci sınıfında cevizden düştüm. Kaşıma taş geçmiş, yara da derin. İki bileğim çıkmış. Ne yapabilirsiniz? Köyün imkânları ile tedavi imkânsız gibi. İşte o zaman annem tuzlu saf tereyağında iki üç yumurtayı pişirdi soğumaya yüz tutunca ılık vaziyette yaraya kapatıp başıma sardı. Artık bizim yara bir hafta on gün sonra açıldı. Nasır eti bağladı ve gitgide iyileşti. Öyle doktora gidecek, dikiş atılacak gibi düşünceler yoktu. Ellerimi de kırıkçı çıkıkçı sardı, onlar da iyileşti.

Hastalık, dert varsa çare de vardı. Bir gün sağ ökçemin altında derinden bir acı geliyor. Diken batar falan gibi bir sızı var. İltihap olacak olgunlaşacak, cerahat çıkacak siz de kurtulacaksınız. Ama bu, günler sürer. Benim topalladığımı gören yaşlı bir hanım “kuzum sende taşdöğeneği mi var?” diye sordu. Ben de “öyle, evet” diye cevap verdim. Bana “git bir kabarcık bitkisi bul kökünü çıkar, döv ve sar, bir şeyin kalmaz” dedi. Ben o hanımın dediği gibi kabarcık kökünü çıkarıp dövdüm ve sardım. Sonra da yattım. Yattığımda öğle yeni oluyordu. O bitki kökünün tesiri ile ikindi sonuna kadar uyumuşum. Kalktığımda ayağımdaki yaranın olgunlaşmış, cerahatin aktığını gördüm. Böylece dertten kurtuldum. O ağır uykuyu da sardığım kök getirdi. Biz hep böyle büyüdük. Karnımız ağrıyınca kekik veya eğir yerdik. Küçük çocuklar hastalanıp soğukladıkları zaman, acı yavşan suyunu ağızlarına sıkarlardı. Çocuğun gözü çapaklansa, kadın, memesinden çapaklı gözlere süt sağardı. Dert varsa, çare de vardı. Ama hep tabii, doğal yaşadık. Yalın ayak gezerken dikenler ayağımıza batardı. Çok dikenler çıkardım. Bu acı

ve yoksul yaşamının da bir değeri vardı. Zaten hep yalınayak gezerdik. Bir bahar günü idi. Babam beni pazara götürdü. Maksudı lastik bir ayakkabı alıvermekti. Baharda alınırsa belki yazı ayakkabı ile geçirebilirdim. Bana ayakkabı alıverdi. Ama ben kıymetli olduğundan giyemedim. Elime aldım. Derelerin coşkun zamanı idi., fakat derelerde köprü yoktu. Köprü olarak bir ağaç vardı. Onun üstünden geçerek karşı yakaya geçmek gerekirdi. Ben ağacın üstünden geçmeye çalışırken, ayakkabının birini suya düşürdüm. Aradım bulamadım. Sonra babama gittim, o da geldi biraz aradı, ama bulamadık. Ben yine o yazı yalınayak geçirecektim. İşte bu, köy ve köy hayatı idi.

Bir gün yine bütünleme imtihanı için Ermenek’e gittim. Sınava girip yaya olarak eve geldim. Avluda öküzümüz vardı. Sabah düğene koşacaktık. Gecele-yin bir düşman, hayvana tüfek atmış. Sabah kalktık. Saçmalar öküzün omzuna isabet etmiş. Hayvandan kanlar akıyor. Ne yapabiliirdik? Benim ellerimi saran Çavuşoğlu’na gittik. O nice doktorlara taş çıkartır, pek çok derdin ilacını da bilirdi. Amcam ona gönderdi. Birlikte geldik. Hayvana baktı, acıdı. Sonra da “git bir deste sumak yaprağı bul gel” dedi. Getirdiğim sumak yaprağını sütte kaynattı ve öküzün omzuna sardı. Tabii bir hafta sonra öküz iyileşti. Şimdi düşünüyorum, bütün bu dertlerin çaresi vardı. Kocakarı ilacı falan derler, ancak bunlar toplanmadı. Bilenler de rahmetli oldu. Şimdi yaradan kurşunu nasıl çıkarırlar? Buna tıp ilmi nasıl yaklaşır? Süt ve sumak karışımı bir madde, kurşunu vücuttan çıkarabiliyor. Biz ziftten biseye, katrandan kekik yağına kadar pek çok maddeyi ilaç olarak kullanırdık. Onları, özellikle katranı kene gelmemesi için hayvanların kığına, bacaklarına ve boynuzlarının diplerine sürerdik. Şimdi keneden adam ölüyor. İnsanların katrandan haberi yoksa bundan ölecekler demektir.

Yeri gelmişken bir hatıramı daha anlatayım. *Garib-nâme* 2000 yılında Osmanlı Devleti’nin kuruluşunun ve Türkiye Büyük Millet Meclisi’nin açılışının 80. yılında Türk milletine armağan olarak yayımlandı. Sonraki sene 7-9 Haziran 2001 yılında Kırşehir’de II. Âşık Paşa Sempozyumu düzenlendi. Birincisi ise Atatürk’ün zamanında 1935 yılının 7 Haziran’ında yapılmış.

Otelde kalıyoruz. Sabah olunca sevgili dost Süleymaniye Kütüphanesi müdürü Dr. Nevzat Kaya ile gezintiye çıktık. Güneş yeni doğuyordu. Otelin yakınındaki kayanın üstüne çıktık. Baktım otlar arasında acı yavşan denen ot da var. Bir tutam kadar topladım. Otele döndük. Meşhur kütüphaneci Lütfi İkiz elimdeki yavşanotunu görünce çocukluğunu hatırladı ve başından geçenleri anlatmaya başladı. Lütfi Bey “benim çok huysuz bir anam vardı. Babam da ondan çekinirdi. Bir yaz günü bana ‘sakın ha dışarı çıkma, güneş çarpar’ dedi. Ben arkadaşlara takıldım. O gün güneşte yanmış hastalanmışım. Annem beni o halde görünce ‘ben sana ne dedim? Güneşe çıkma demedim mi? Neden çıktın?’ diyerek, aldı

beni bir dövdi. Sonra bu yavşanotunu topladı geldi. Su kaynattı ve yavşanı suya attı. Sonra da beni soydu, o suda yıkadı. İşte o zaman acılarım gitti.” dedi. Hepimiz gülüştük. Lütfi Bey “bu bilgiler kaybolup gitmesin diye, böyle halk tababeti ile uğraşanlara, yavşanı ve faydalarını anlatmıştım. Herhalde yazılmıştır” diye sözünü bitirdi.

Şimdi düşünün, adam denize gidiyor yanıyor. Acısı bir türlü geçmiyor ve günlerce devam ediyor. Yavşanotunun bu özelliğini bilmiş olsa, bu derdi çeker mi insan? Bu hatıra da rahmetli Lütfi İkiz’den kaldı. Gerçekten tıp bunlarla ne kadar alakalı. Bu da üzerinde durulması gereken bir husus. İnsanın başından geçmeyince bilinmiyor.

Bu hayat, çaresini de bulmamız gereken zor bir hayattı. Babamın muhtarlığı düşmanlıklara da sebep olmuştu. Hem köy için, herkesin menfaatine çalışacaksınız, hem de düşman kazanacaksınız. İnsanlar çıkarlarını da bilmiyorlardı.

Benim Konya Erkek Lisesi’nden mezun olduğum yılın sonunda Ermenek’e bağlı Küçükkarapınar köyünden Çumra’ya göçtü. Fakat geride bir iz bırakarak göçtü. O da Sarıveliler köyünün kasaba olmasında işbirliği yapması idi. Gerçekten Başdere’nin üç köyü Küçükkarapınar, Turcalar ve Sarıveliler’in muhtarları birleşerek aldıkları kararları ilgili makamlara bildirdiler ve Sarıveliler böylece kasaba oldu, belediyeye kavuştu. 1989 yıllarında da ilçe yapıldı. Biz de Çumra’ya göçmüş olduk. Ancak ben İstanbul’a geldim. Bu göç kardeşlerime yaradı, çünkü onların okulları, buldukları kazada idi ve benim çektiğim sıkıntıları çekmeyeceklerdi. Fakat benim yaşadıklarım, sıkıntılarım, çaresizliklerim beni mânen zenginleştirdi. Daha anlatacak çok hatıralarım var. Mesela ben yemek seçmem. Çünkü hayatım bana o hakkı tanımadı.

Öğrenim hayatınızı da anlatır mısınız?

Ben ailemizin en büyüğü idim. Kardeşlerimin büyümesinde annemin en önemli yardımcısıydım. Okul hayatım da güzeldi. Ancak bizim köyde üçüncü sınıfa kadar okur ve bir şهادetname ile okuldan çıkardık. Ondan sonrası ya okumayıp bir iş gücü için çalışmaya gidilir veya komşu köylerdeki okullarda okuyarak beşinci sınıf bitirilirdi. Ben dördüncü sınıfı Sarıveliler’de, beşinci sınıfı da Adiller köyünde okuyarak, Adiller İlkokulu’ndan 1958 yılında mezun olduktan sonra, Ermenek Ortaokulu’na gittim. Oradan mezun olunca Konya Erkek Lisesi’ne kaydoldum. Babam köyün muhtarıydı. Ancak düzenli bir geliri yoktu. Şimdi olduğu gibi muhtarlar o zaman aylık almazlardı. Kısaca söylemek gerekirse benim köyümde herkes fakirdi. Kışın aydına giden bu insanlar, üç beş ay geçici işçi gibi çalışırlar, kazandıkları para ile fevkalade, çok mecburi olan ihtiyaçlarını giderirdi. Aydına giderler diyorsam, bu Aydın ili değildi. Onlara göre, para kazanılan her yer aydın idi. Biz de öyle bir aile idik. Tarlamızdan kalkanı yer, koyunların

yününden elbise yapardık. Tabii bu kumaşların dokumasını annem yapardı.

Ortaokulda ve lisede okurken sıkıntılı zamanlarım oldu. Her şeyden önce Ermenek, köyümüze kırk kilometre uzaklıkta bir yer idi. Biz her okul açılışında ve her yeni yarıyıl tatilinde o yolları yürüyerek aşar ve varacağımız menzile ulaşırdık. Araba geçmezdi, kuş uçsa da kervan geçmezdi o yollardan. At üstünde bir mübaşir köy köy dolaşır ve köylülere mektuplarını bir veya birkaç ay gibi bir zamanda ulaştırırdı. 1959 yılının yarıyıl tatilinde köye giderken, karlı yolları aşamadığımız için dört arkadaşımda da yatmıştık. Bu benim en güzel hatıralarımdan biri oldu. Tabiatı bembeyaz karlar içinde zemherinin sonunda soğukta yaşamak ve seyretmek herkese nasip olmaz.

Konya Erkek Lisesi'nde okurken de çileli günler yaşadım. Yaz aylarında geçici işçilik yapardım. Üç sene Karapınar ilçesinde erozyon sahasında çalıştım. Beni güçlendiren ve ısıtan tek şey, kampımızda çadırımızın önünde dikilen bayraktı. Bir de aldığım 248 lira aylıktan devlete vergi vermeme çok sevinir, artık ben de devlete yardım ediyorum diye düşünürdüm. Çünkü bizim idealimiz devletimizin iyi günleri için hazırlanmaktı. Bunlar beni hayata bağlayan hadiseler oldu. Cebimdeki 25 kuruş ile ona ekleyeceğim paraları da düşünerek sevinçle çalışırdım. O kampta kamış örmekten tutun da, bulaşıkçılığa ve garsonluğa kadar, çapa da dâhil pek çok işi gördüm. Bizi zaman zaman bakanlarımız da ziyaret ederdi. Dr. Faruk Sükan, bunların önde gelenlerinden idi. Fakat çektiğimiz bütün fotoğraflar onların albümünde kaldı.

Lisenin ilk iki sınıfında çok zorluklarla karşılaştım. Ara sıra çok sıkışık zamanlarımızda amele pazarına gidip biri işe götürsün diye beklediğimiz de olurdu. Ama sağlıkla hepsi güzeldi. Müdürümüz Nail Bey, öğrenciler ona “ayı” lakabını takmışlar, üstün bir idareci idi. Lisenin yatılı kısmı da vardı. Ben evde çalışmadığım için leyli arkadaşlarla mütalaaya kalır, eve geç giderdim. Bazen okuldan dışarı çıkan, gelmeyen arkadaşların isteklerini geri çeviremez, onların yataklarında yatıp, yemeklerini yiyip, yoklama sırasında onların adına “burada” diye bağırırdım da olurdu.

Nail Bey tarih hocası idi, Yahya Bey kimyacı. Öğrenciler ona da “robot” diyorlardı. Belki laboratuvarında kaza sebebi ile meydana gelen patlamalar yüzünden, Yahya Bey durgun bir hoca idi. Öğrencilerin kendine taktığı isimden hoşlanmadığı için müdüre şikâyete gider. Müdür onu dinledikten sonra “Sana “robot” diyorlarmış ne yapalım yani? Bana da “ayı” diyorlar.” cevabını verir. Bu bir latife olarak ağızdan ağıza dolaşır dururdu. Son sınıfta annemin amcası, babamın dayısı olan dedemin yanında kaldım. Ondandır çok iyilik gördüm. Hepsinden güzeli benimle ilgilenmesi ve bana Kur'an okuması idi. Onu hep rahmetle anarım, hiç unutmam.

Lisedeki hocalarımızdan biri de edebiyat hocamız Âmil Çelebioğlu idi. Ancak o bizi son sınıfta Selçuk Eğitim Enstitüsü'ne geçerek yetim bıraktı. Onun gidişine çok üzülmüştük. O yıl lisenin son sınıfında idim.

Buraya kadar anlattıklarım çocukluk ve ilk gençlik yıllarımı içine alır. Ancak hatıraları açacak olsam, daha anlatacak neler neler var. Bu bir roman olur. İşte böyle bir çocukluk ve ilk gençliğim var... 1966 yılında liseyi bitirdim. Fen kolundan mezun olmuşum.

Üniversite hayatınız nasıl geçti?

O zaman Eğitim Enstitüleri için ayrı imtihan yapılırdı. Sınıftaki arkadaşlarım, ellerindeki müracaat kâğıtlarını doldurduklarını ve başvurduklarını gördüm. Ben müracaat için teşebbüste bulunmadım. Sorulunca da, “ben okursam üniversite okur, bitiririm” cevabını verirdim. Üniversite için müracaatta bulundum. İstesem, diğer arkadaşlar gibi her ikisi için de müracaat edebilirdim. Benim şimdiki hedefim bu idi. O zamanki müracaatlarda altı tercih yapılırdı. Ben en sonuna İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı'nı da yazmıştım. İstanbul'a ilk defa gidiyordum. 1966 yılının Haziran ayında imtihan için geldim. Şartlar kötü idi. İki arkadaş bir ranzada yattık ve ben o gecenin sabahında uyku bile uyumadan imtihana girdim. Kısmet, son tercihim oldu. Böylece Türk Dili ve Edebiyatı'na kaydımı yaptırdım. 1966-1967 ders yılında gece bölümü de açılmıştı. Ben gecede kaldım, çünkü gündüz çalışabilirdim. Fakat bir yardımsever kimse bana burs verdi. Böylece sıkıntılarım az çok gitmişti. Yine de şartlar zordu. İlk önce Nuruosmaniye Öğrenci Yurdu'nda kaldım. Bir odada üç ranza, altı üstlü altı kişi yatar kalkardık. Yemek, bulaşık, çamaşır hepsi bizi beklerdi. Gerçi bu hayata daha ortaokulun birinci sınıfından itibaren alışkıktım. Yiyecek içecek bir dert olduğu gibi, ısınma da bir dertti. Ara sıra İlim Yayma Cemiyeti yakacak ve yiyecek yardımı yapardı. Gece öğrencisi olmam işime yaradı. Gündüz kütüphanelerde, gece de fakültede geçen bir hayatım vardı. O zaman rahmetli Hasan Akkuş, Nuruosmaniye Camii'nin başımamı idi ve Kur'an kursuna da bakardı. Ondan ve bilhassa yardımcısı Enver Bey'den Kur'an okurdum, özellikle tecvid dersine giderdim. Hep çalışırdım ve daima tahtaya kalkardım. Âmil Çelebioğlu hocam da o yıl bölüme asistan olmuştu. Bu bana güç verdi. Yavaş yavaş diğer hocalarımı da tanıdım. Çok zaman Faruk Timurtaş Hoca'mın odasına giderdik. Ancak fakültede ve üniversitede yeni başlayan bir öğrenci hareketi vardı. Bu olumsuz bir havayı da beraberinde getirmişti. Fakat bize çalışmak düşerdi, öyle de oldu. Sınıfımda çalışkanlık bakımından ön sıralarda idim. Girdiğim sertifika imtihanlarında hiç başarısız olmadım ve “iyi”den aşağı not almadım. 1970 yılının Ekim ayında Türkiyat Enstitüsü'ne kütüphane memuru olarak atandım. Artık maaş alıyordum. Öyle olunca aldığım özel bursu bıraktım. Burası hocalara yakınlık ve çalışma

yönüyle bana çok şeyler kazandırdı. Artık doktora öğrencisi olmayı da aklımdan geçiriyordum.

Üniversitenin birinci sınıfında bir rüya görmüştüm. Rüyamda dersten çıktık. Âmil Bey asansörün kapısında bekliyordu. Ben de geldim. Bana anahtarı verdi ve “Aç da beraber çıkalım” dedi. Birlikte çıktık. Bu bir rüya idi. Fakat yükseltilere çıkmak demektir. Bu rüyam, başka bir rüyamı da hatırlattı. Daha ilkokul üçüncü sınıfta iken dama kurulan bir merdivenin bütün basamaklarını çıkmış, son basamağa gelince merdiven göklere kalkmıştı. Bu rüyalar birbirini destekliyordu. Buna göre çalışmam lazımdı. Çünkü çalışmadan yükseltilere çıkılmaz ve hedefe varılamazdı.

Nasıl çalışırdınız?

Ben hep yazarak çalışırdım. Bu belki zor ve sabır gerektiren bir usuldü. Ancak yazarak çalışmak, kâğıda yazı yazmak, görmek, kelimeler okumak ve o sesleri, harflerin üzerine görmek insanı çalışılan şeye toplamak demektir. Bu ciddi bir işti ve sabır gerektirirdi. Okumaz mı idik? Yazmak bir nevi okumak demektir. Ancak okunacak romanları ve hikâyeleri de yemek kuyruklarında okurdum. Prof. Dr. Mehmet Kaplan hocamızın “okuyacaksınız” dediği pek çok roman, hikâye ve şiir vardı. Ayrıca hocaların makalelerini de okumak lazımdı. Böylece tahsil hayatında bir gedik kalmamalıydı. Öyle de oldu. Daha üniversitenin ilk sömestri sonrasında ikinci sömestri okumadan *Figani Divançesi*'ni de eski harflerle yazmış, gazelleri nesre çevirmiş, kelimelerini istisnasız yazmış ve bazı gazellerini ezberlemiştim. Bilmek, öğrenmek, hafızayı zenginleştirmek, gönlü açmak ve rahata yönelmek idi. Bu çalışmanın ve öğrenmenin getirdiği bir zevkti. Ben hep yazdım ve not aldım, bu zevkten hiç uzaklaşmadım. Bugün de aynı şekilde devam ediyorum. Bu, hayatı meslekle yaşamak demektir bir bakıma. İşte benim çalışma usulüm bu idi, böyle devam etti.

Sonra da 3 Mayıs 1971 tarihinde son sertifika imtihanına girdim ve mezun oldum. Artık ilmî hayata geçebilirdim. Çünkü Kaplan Hoca'mdan *Reşat Nuri Güntekin'in Tiyatro ile İlgili Makaleleri* adlı bir bitirme tezi de yapmıştım. Bu çalışmamda bilhassa Prof. Dr. İnci Enginün Hoca'mın çok yardımlarını gördüm. Hep hayırla yâd ederim.

Ayrıca Kaplan hocam “herkes kendi tezini kendisi yazacak” demişti. Bu benim MEB İhsan Yeter Daktilo Sekreterlik kurslarına gidip diploma almamı da sağlamıştı. Böylece kendi tezimi kendim yazdığım gibi, başkalarına da faydam dokunmuştu. Daha fakültenin son sınıfında iken, Prof. Dr. Mertol Tulum hocam, *Nev'i Divanı*'nı getirmiş ve ben bu divanı daktiloda yazmıştım. Tabii bunların hepsi başkaları için angarya gibi görünse de benim için iyi bir kazanç oldu. Sonra Prof. Dr. Faruk Timurtaş Hoca'mın eserlerinde yardımım oldu. *Yunus Emre Di-*

vani'nın daktilosunu yaptım, başka yazılarını da yazdım. Gecem gündüzüm hocalar, yazıları ve kitaplarla geçirdi. Bu çalışmalar, asistanlık hayatımda da devam etti. İşte ben böyle çalışırdım.

Türkiyat Enstitüsü'nde iken, Prof. Dr. Ahmet Caferoğlu hocam, Rusçaya yöneltti ve iki sene benimle meşgul oldu. Bu hayatımın en güzel kazançlarından idi. Fakat o zamanlar Rusya'ya gitmek çok zor idi ve Rusça-Türkçe bir lügati bulabilmek de kolay bir şey değildi.

Burada bir başka hatıramı da anlatmam gerekir. Yapı Kredi Bankası'nın Ayaklı Sözlük adlı bir yarışma programı vardı. Ben de başvurduğum. Tünel'de bir stüdyoya çağırıldılar. Benimle yarışan bir arkadaş var. Gönderdiğimiz beş kelime, karşı kulübedeki arkadaştan bana, benimkiler de öteki kulübede bulunan kişiye soruluyordu. Her bildiğiniz kelime için 250 lira kazanıyor, bilemezseniz karşı tarafa 50 lira veriliyordu. Jüri Nihat Sami, Faruk Timurtaş ve Faruk Nafiz'den müteşekkildi. Ancak o gün Faruk Timurtaş gelmemişti. Bu müsabakada sorulan beş kelimenin dördünü bildim, birini de kabul etmediler. Karşı taraftaki arkadaş ise dördünü bilemedi. Ben bir saat içinde 1200 lira kazanmıştım ve bu para iki maaşım kadardı.

İşte çalışmalarım manevî kazancın yanında, maddî olanını da beraberinde getirmişti. Bunların hepsi bende zaman zaman dönüp yaşadığım, kimi zaman da dostlarıma ve öğrencilerime anlattığım nostaljiye açılan tatlı hatıralar olarak kaldı.

Bir de sorularım olurdu. Zorluklarımı, müşküllerimi dilden olursa Prof. Dr. Kemal Eraslan hocama, edebiyattan olursa Prof. Dr. Âmil Çelebioğlu hocama sorardım ve sormanın bilmenin anahtarı olduğunun farkında idim. Böylece hepsinden çok şeyler öğrendim.

Bilimsel hayatınızdan ve bu hayatın evrelerinden bahseder misiniz?

Tahsil hayatımın dört ayağı var. En başta zengin bir çocukluk hayatım var. Bu Türk Dili ve Edebiyatı tahsili yapacaklar için de gerekli. Eski hayatı XX. yüzyılda yaşamak herkese nasip olmaz. O Allah vergisi, vehbî bilgilerle dolu. Mesela “kabak tadı verdi” deyimini ele alalım. Bu hayattan, hem de yaşanan hayattan gelen bir şeydir. Ben bunu da yaşadım. Bizim memlekette su kabağı ekerler. Bu kabak yenmez, ancak ev eşyası olarak kullanılır. Bu kabak, ağaca ağar gider, yükseklerle çıkar. Tabii kabaklar da büyüklü küçüklü, irili ufaklı ağaçta görülür. Onların büyüklerinden ibrik gibi olanlarının ağzını münasip bir yerden açarlar onunla su taşırlar. Tarlada, evde hep ondan su içerler. Sen bugünkü sürahi de. Ancak kabağın içindeki su bayatlayınca, kabağın tadı suya geçer. Yani suyun tadı bozulur. İşte onu kolay kolay içmezler. Çünkü su, kabak tadı vermiştir. Bunları

bilen kalmadı. Şimdi su kabaklarını Alanya taraflarında allayıp pullayıp süsleyip müşteriye hediyeelik hatıra eşyası olarak satıyorlar. Hâlbuki o kabakların büyüklerine annem tereyağı basardı. Ayrıca kabağın sapı ince, uzun olursa ondan da kazanlara su doldurmak için kefki denen bir eşya yaparlardı. Ben o kabaklarda palaz denen keklik yavrularını da besler, karınca yumurtası, çekirge yedirirdim. Çok küçük olanlarına barut katarlardı.

Geçmiş senelerin birinde, profesör arkadaşlardan biri geldi. Bana “sapan”ın nasıl bir şey olduğunu sordu. O sapan deyince, bir çatala bağlanmış lastiklerle taş atan eşyayı tarif ediyordu. Ama okuduğu metin onu şaşırtıyordu. Çünkü sapan kelimesi yaşayış olarak Dede Korkut kitabında geçiyordu. Gerçekten sapan, uzaklara taş atılan, bir yakadan bir yakaya taş gönderdiğimiz, sürünün önüne düşünce koyunu çevirebilen, yumruk büyüklüğündeki taşları atan, atılınca da “şaaak!” diye ses çıkaran, ortasında taş konan yeri ve iki uzun kolu bulunan, kollarının her biri bir metreden kısa olmayan, insanın başının üzerinde döndürülerek hız verilen ve kolunun biri boşandırılınca taşı hedefine ulaştıran bir alettir. Biz bunları da kendimiz yapardık. Bunlar yaşayışımızın, günlük hayatımızın vazgeçilmez tarafı idi. Mekik dokumak, tarakta bezi olmak gibi sözler de bu hayattan geliyordu.

Geçmiş senelerde doçentlik sınavına giren bir arkadaşım dosyasında tarak kelimesi ile karşılaştım. Aday, bunu başımızı taradığımız tarak sanarak yanlış mana vermişti. Hâlbuki eski edebiyatımız bu kelimeleri çok kullanır. Târ u pûd, atkı çözü, kücü, tarak, masır, masıra bu meşguliyetin kelimeleridir.

Geçen yıllarda Kırşehir’e gittik. Bir arkadaşım evinde “cındar” denen, ortasında ikisini tutturmaya yarayan bileziği bulunan, biri delikli diğeri deliklere geçerek bezin uzunluğunu ayarlamaya yarayan bir eşya gördük. Herkes “bu ne, neye yarar?” diyordu. Ben ise onu nefsimde yaşamıştım. Daha neler neler... Bu kültürümüzün hayat tarafı, yaşadığımız hayat. Daha ilkokula başladığımızın birinci ayında kara tahtanın nasıl boyandığını da öğrenmiştik. İşte benim meslek hayatımın birinci basamağı bu oldu.

Tahsil hayatımın ikinci basamağı, hocalarım oldu. Onlardan çok şeyler öğrendim. Bazen üniversitede verdikleri Devam Karnesi’ni elime alır, onların isimlerini ve imzalarını seyredirim. Prof. Dr. Ahmet Caferoğlu, Prof. Dr. Fahir İz, Prof. Dr. Mehmet Kaplan, Prof. Dr. Ali Nihat Tarlan, Prof. Dr. Sadettin Buluç, Prof. Dr. Abdulkadir Karahan, Prof. Dr. Faruk K. Timurtaş, Doç. Dr. Muharrem Ergin, Doç. Dr. Ali Fehmi Karamanlıoğlu, Doç. Dr. Faruk Akün, Doç. Dr. Ali Alparslan. Bunlar karnemde yazılan şekilleri ile aklıma geldi. Bölümümüzün iki büyük hocasını görmemiştik. Bunlar Tanpınar ve Arat idi. Buna da hep hayıflanıp üzüldük. Ancak eserleri elimizde idi.

Tabii bunlar yetişkin hoca kadrosu idi. Kırk dört sene öncesinde Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nün hocaları. Bir de asistan hocalarımız vardı. Hepsi hayat dolu, öğretmek için çırpınan hocalarım. Necmeddin Hacıeminoğlu, İnci Enginün, Günay Alpay (Kut), Mehmet Çavuşoğlu, Âmil Çelebioğlu, Birol Emil, Kemal Eraslan, Mertol Tulum. O zaman bu hocalarım doktor idiler. Hepsinin edebî zevki üstündü. Çalışmaları mükemmeldi. Hafızaları dolup taşan hocalar idi. Onların bu hallerini görünce her gece Fahir İz'in *Eski Türk Edebiyatında Nazım* adlı eserinden on gazel okumadan yatmazdım. Vazifelerimi aksatmadan, günü gününe yapardım. Hele Timurtaş Hoca'mın vazifeleri hiç unutulmaz. Bizi bunlar yetiştirmişti. Ben fazlasını da yapardım. Başta Muharrem Ergin Hoca'mın *Türk Dil Bilgisi* olmak üzere, kimi kitapların özetlerini defter defter yazardım. Onlar bende bugün bile beni hocalarıma bağlayan sıcak hatıralar olarak kaldılar. İşte hocalarım, her zaman hürmet, minnet ve rahmetle andığım hocalarım benim tahsil hayatımın ikinci basamağı oldu.

Yine beni tamamlayan bir başka üçüncü temel de Türkiyat Enstitüsü'ndeki kütüphane memurluğum idi. Buraya çok şeyler borçlu idim. Caferoğlu hocam müdürümüzdü. Ancak Hasan Paşa Medresesi'nde bulunan yalnız Türkiyat Enstitüsü değildi. Milli Eğitim Bakanlığı'nın İslam Ansiklopedisi de orada faaliyet gösteriyordu. Orada Prof. Dr. Tahsin Yazıcı, Orhan Fuat Köprülü ile Prof. Dr. Nejat Göğünç vardı. Onları da burada tanıdım. Sevgili rahmetli Dr. Vahit Çabuk da oranın idari işlerine bakar, istenen kitapları benden alır giderdi. Böylece içinde bulunduğum, memuru olduğum kütüphanenin kitaplarını da tanıdım. Bibliyografya açısından buradaki hizmetimin büyük faydası oldu. Ayrıca oraya gelip giden ilim adamlarını tanımam da ayrı bir şanstı. Mesela Osman Nedim Tuna, Kaya Bilgegil ve Ludwig Usbec bunların önde gelenleri idi.

Dördüncü ayağım kendi gayret ve çalışmalarım idi. 1971 yılının Kasım ayında doktora çalışmalarına başlamıştım. Tabii bu 1971-1972 ders yılı, doktora hazırlık çalışması yaptığımız ve derslere devam ettiğimiz sene idi. Yalnız doktora hocamızın dersleri ve yardımcı disiplin olarak aldığımız derslerdi bunlar. Ben Yeni Türk Dili kürsüsünün doktora öğrencisi idim. Umumi Türk Dili kürsüsünü de yardımcı disiplin seçtim. Rahmetli Timurtaş hocam bize *Fuzulî Divanı*'nın önsözünü okutmuş ve dil açısından inceletmişti. Sınıfımız dört kişilik idi. İki hanım iki erkek idik. İsmail Erünsal ile ben vardım. Setenay adlı bir kız arkadaş, bir de ismini hatırlayamadığım hanım arkadaş vardı. Setenay, Prof. Dr. Şaban Karataş'ın TRT Genel Müdürlüğü zamanında bu kurumda görev aldı. O ders yılında doktora ön çalışması olarak Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde yapılan tezler üzerine çalıştım. Bu bir bibliyografya çalışması idi ve yarım dosya kâğıdında 800 sayfayı buluyordu. Hocam "başarılı" yazımı Fakülte Dekanlığına yazmıştı. Artık doktora çalışmasına başlayabilirdim. Konuyu da hoca buldu ve Muinî'nin *Mes-*

nevî-i Muradiyye'si üzerinde çalışmaya başladım. Bu eser Hazret-i Mevlana'nın *Mesnevî*'sinin Türkçede yapılmış manzum ilk tercüme ve şerhi idi.

Aslında ben ilmî hayata Prof. Dr. Mehmet Kaplan Hoca'mın yaptırdığı *Reşat Nuri Güntekin'in Tiyatro ile ilgili Makaleleri* (Kültür Bakanlığı, İstanbul 1976) tezimle başladım. Bu çalışma için kütüphane kütüphane gezdim. 1918 yılından 1956 yılına kadar geçen 38 senelik bir zamanın gazete ve dergilerini taramış, yakın devri, özellikle Türk tiyatro hayatını öğrenmiş, araştırmış ortaya koymuştum. 1971 yılında hazırladığım bu tez 1976 yılında Kültür Bakanlığı tarafından bastırılmıştı. Ancak ben araştırmalarım bugüne kadar devam ettim. Tabii bu çalışma bir mezuniyet tezi idi. Bunun da maddi manevi çok faydasını gördüm. Özellikle 1918-1923 yıllarının dergi ve gazetelerini, İstiklal harbi günlerini okurken çok ağladım. Ben kitap okurken de ağlarım. Çünkü bazen hadiseler beni ağlama noktasına getirir. Bir gün Hz. Muhammed'in hayatını okuyordum. Peygamber'in vefatından sonra Hz. Bilal-i Habeşî Medine'den ayrılmış, yıllar sonra tekrar Medine'ye gelmiş. O zaman Peygamber'in torunları Hz. Hasan ile Hz. Hüseyin ondan ezan okumasını istemişler. Ezan okumaya başlayınca, Medine halkı Peygamber aleyhisselam gelmiş gibi şehrin sokaklarına dökülmüş, eski günleri hatırlamışlar. İkinci olarak İstanbul düşman işgali altında, Türk ordusu, şanlı ordumuz İzmir'e girmiş. İşgal altındaki İstanbul bayram yapıyor. Beni bu olay da ağlattı.

Doktora çalışmalarım sırasında Erzurum Atatürk Üniversitesi İslâmî İlimler Fakültesi'ne Osmanlıca asistanı olarak tayin edildim. 12 Nisan 1973 yılında sınava girmiş, 29 Mayıs 1973 tarihinde Erzurum'un yolunu tutmuş ve 1 Haziran 1973'te vazifeye başlamıştım. Beni oraya rahmetli hocam Âmil Çelebioğlu istemişti. Bu arada rahmetli Fethi Gemuhluoğlu'nu da tanımıştım. O beni Prof. Dr. Kaya Bilgegil ile bir araya getirmiş ve beni tanıtmıştı. Artık Erzurum'da idim. 1973 yılının yazı ve 1973-1974 ders yılı orada geçmişti. 1974 yılının yazında doktora çalışmalarımı getirmiş, hocam ile çalışmıştık. 1974-1975 ders yılını İstanbul'da geçirmiştim. Yani benim doktora çalışmalarım Erzurum-İstanbul arasında devam etti. Hep gittim geldim. Yaptıklarımı gösterdim. Metnin tamamını hocam ile okudum. Belki Prof. Dr. Faruk Timurtaş Hoca'mın ilk doktora öğrencisi olmam daha sıkı bir çalışmayı gerektiriyordu. Hiçbir şeyi ihmal etmiyorduk. Üzerinde çalıştığım *Mesnevî* iki cilt idi ve 14404 beyti buluyordu. Ben hepsini bitirdim. Hocam "Bu, dil çalışması. Birinci cildi üzerinde çalışmamız yeter" dedi ve ilk cilt üzerinde çalıştık. 1975-1976 ders yılında bütün çalışmalarımı bitirdim. Eserin imlası üzerinde fazlaca çalıştım. Bitirdim diye hocama getirdim. Çok fazla buldu. Kısaltmamı istedi. Tarih 1976 yılının Haziran ayını gösteriyordu. Kısa dönem askerlik için karar aldırılmıştım. Çalışmaları bir tarafa bırakarak askere gittim. O yaz da öyle geçti. Nihayet tezimi 1977 yılının Şubat ayının sonunda tes-

lim edebildim. Jürimde Prof. Dr. Faruk Timurtaş, Prof. Dr. Kaya Bilgegil, Prof. Dr. Muharrem Ergin, Prof. Dr. Sadettin Buluç, Doç. Dr. Ali Alparslan hocalarım vardı. Ben başarılı olmuştum ve tarih 21 Haziran 1977 idi.

Benim iki yönlü bir akademik hayatım vardı: İstanbul'da Prof. Dr. Faruk Timurtaş ile olan çalışmalarım. Erzurum'da da İslamî İlimler Fakültesi Dekanı Kaya Bilgegil hocam vardı. O fakültenin kurucu dekanı idi. Bizleri yeni topluyordu ve bu fakülteden Türkiye için büyük ümitlere yönelmişti. Edebiyat, dil ve ilahiyata açılan bir tedrisatımız vardı. Fakülte, altı bölümlü bir kurumdu. En başta İslam Milletleri Dil ve Edebiyatları Bölümleri vardı. Bizim bölüm olan buradan edebiyat hocası öğrenciler yetiştirmiştik. Kelam-Felsefe Bölümü yanında Hukuk-Fıkıh ve İslam Hukuku, Tarih ve Arşiv, bir de Sanat ve İslam Sanatı gibi bölümleri vardı. Kuruluşu ve programı bakımından çok iyi, mükemmel bir fakülte idi. Kurucusu Prof. Dr. Kaya Bilgegil, gerçekleştiricisi de büyük rektör Prof. Dr. Kemal Bıyıkoğlu idi.

Kaya Bilgegil, Yeni Türk Edebiyatı profesörü idi. Ben Prof. Dr. Mehmet Kaplan ile başladığım bu saha ile ilgili çalışmalarımı Prof. Dr. Kaya Bilgegil hocam ile sürdürdüm. Timurtaş Hoca'mda olduğu gibi Kaya Bilgegil'in de kitapları arasında ben vardım. Onun *Rönesans Çağı Cihan Edebiyatında Türk Takdirkârlığı* adlı eserinden tutun da *Ziya Paşa ve Edebiyat Bilgi ve Teorileri*'ne kadar bütün eserleri elimden geçti. Yazdığı bir makaleyi "Kemal Yavuz okudu mu?" diye sorar. Okumamışsam "mutlaka okusun" diye bana gönderirdi.

Ama Kaya Bilgegil'in kırılıveren, gücenen bir tabiatı vardı. İstifası çok olurdu. Bu da bizleri üzerdi. Kırılıp gücendiği kişilere "canları sağ olsun" der, elinden gelen iyiliği yine yapardı. Parolası iyilik yapmaktı. Fakat kendisine yapılanları unutmazdı. "Bize âhirette şefaathakkı yok, ne yaparsak burada yapacağız" derdi. Âlim, fakat çok mütevazı idi. Bir gün *Cehennem Meyvesi* adlı eserinin bende olmadığını söyledim. "Bırak bu münasebetsiz eseri" diye cevap vermişti.

Biz Atatürk Üniversitesi İslamî İlimler Fakültesi'ne asistan olduğumuz zaman Edebiyat Fakültesi'nin dekanı Prof. Dr. Selahattin Olcay idi. Sonra Hüseyin Sesli, daha sonra da Prof. Dr. Kaya Bilgegil oldu. Bu vazifesini 1980 yıllarına kadar yürüttü. Ayrıca Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nün de başkanı idi. Orhan Okay, Şerif Aktaş, Celal Tarakçı hep onun tedris halkasından geçtiler. Bildiğim kadarı ile Prof. Dr. Belkıs Gürsoy da ondan doktora yapmıştı. Zöhre Bilgegil ise son doktora öğrencisi oldu.

Kaya Bilgegil'den sonra sizin İslamî İlimler Fakültesi'ndeki hizmetleriniz ne kadar sürdü?

Prof. Dr. Kaya Bilgegil'den sonra bizim fakültenin dekanları sık sık de-

ğişti. Prof. Dr. Ahmet Kurt, Prof. Dr. Lütfi Ülkümen, Ziraat Fakültesi'nden gelen vekil dekanlardı. Sonra Münip Yeğın Kimya ve Prof. Dr. Talat Güllap İşletme Fakültesi'nden geldi. Ayrıca Prof. Dr. İsmail Cerrahoğlu Ankara İlahiyat Fakültesi'nden görevlendirildi. Hepsi iyi hocalardı, ancak Bilgegil hocam gibi fakültenin meselelerine hâkim değillerdi.

Kaya Bey gitti, yerine Prof. Dr. Lütfi Ülkümen geldi. Bir gün bana “küçük bey dergi çıkaracağız. Şu önsözünü yazdım, bir okur musun?” diye üç dört sayfalık bir yazı verdi. Aldım, okudum. Bazı yerlerini kırmızı kalemle işaretledim ve doğrularını yazdım. Bir gün sonra kendisine verdim. Bir yazıya, bir bana baktı ve “sen kim oluyorsun da benim yazımı çiziyorsun? Böyle şey olmaz” diye bana bağırıp çağırıyor. Ben de “hocam ben teklif olarak sundum, siz yine bildiğinizi yapın” dedim. Lütfi Ülkümen Hoca, ömrü boyunca doğru bildiği bu kelimeleri sorgulamaya başladı. Kaya Bey ile kapıları karşı karşıya komşu idi. Bana okuttuğu yazının bir nüshasını da hocaya vermiş ve hata falan var ise düzeltmesini istemiş. Kaya Bey de aynen benim çizip düzelttiğim yerleri işaretlemiş. Her iki yazıyı karşılaştıran dekan hocaya “senin asistanım da böyle yaptı” demiş. Kaya Bey ikisi arasında geçen bu hadiseyi bana anlattı ve “aferin evladım” dedi. Lütfi Bey fazilet sahibi bir insan idi. Ondan sonra her gördüğü yerde bana “hocam” diye hitap etti ve bu durumunu ölünceye kadar sürdürdü. Lütfi Bey'in önemli hizmetlerinden biri de Atatürk Üniversitesi Camii'nin yapılması için çalışıp çırpınması idi.

Kaya Bilgegil ile olan münasebetiniz sonraları da devam etti mi?

Erzurum'da bulunduğum müddetçe hiç hoca ile olan münasebetim kesilmedi. Hep onun asistanlığını yaptım.

İslamî İlimler Fakültesi'nde yaşanan bazı hadiseler oradan ayrılmama sebep oldu. Bu fakültede beş sene hocalık yaptım. Kaya Bilgegil bize çekirdek profesörler derdi. Çünkü derslere biz asistanlar girerdik. Osmanlıcadan dilbilgisine, Göktürk-Uygur Türkçesinden Türk Dili Tarihi ve Kompozisyon derslerine kadar hepsi bizim okutmamız gereken derslerdi. Sevgili Önder Göçgün, Coşkun Ak, rahmetli Yusuf Ziya Öksüz, Âmil Çelebioğlu hocam ve ben hep hoca ile birlikte olurduk. Hoca yalnız idi, ailesi de İstanbul'da ikamet ederdi. Yanında yeğeni Zöhre Bilgegil vardı. Bizi yanından hiç ayırmazdı. Bana Edebiyat Fakültesi'ne gelmemi, orada yanında çalışmamı arzu ettiğini söyledi. Ayrıca “evladım doçentlik için tiyatroyu seç” demişti. Fakat ben tiyatro değil, Türkiye Türkçesinden hazırlıklarımı yapmıştım. Mehmet Akalın hocam o zaman yeni doçent idi ve Prof. Dr. Selahattin Olcay, İzmir'e Edebiyat Fakültesi'ne gitmişti. Dil alanı Akalın Hoca'nın inisiyatifinde idi. Hoca ona “Kemal'i alırsan, bir kadro bulmaya çalışacağım” demiş, Akalın hocam da kabul etmişti. Ben 8 Temmuz 1978 tarihinde Edebiyat Fakültesi'nde göreve başlamıştım. Artık Edebiyat Fakültesi'nde idim.

Akalın hocam da orada fazla durmadı. 1979 yılının Şubat'ında İzmir'e Selahattin Olcay Hoca'nın yanına gitti. Selahattin Bey eleman topluyor ve iyi bir bölüm kurmak istiyordu. Ben 1976 yılı yazında İzmir Bornova'da 57. Topçu Tugayı'nda asker iken, yanına çağırdı. Hal hatır sorup epey konuştuktan sonra "bir dilekçe bırak, imtihana da gelme, fakat buraya gel birlikte çalışalım" demişti. Tabii ben o zaman doktor bile olmamıştım. Ancak beni Erzurum'da tanımişti. Onun teklifine hocam Timurtaş ne derdi? Çünkü o beni İstanbul'a istiyordu. Kaya Bilgegil'e ben ne söyledim? Bütün bunlar geride kaldı. Söylediğim gibi Mehmet Akalın hocam gitti. Yalnız gideceği zaman son dersinde beni ders verdiği sınıfa götürdü. Öğrenciye hitaben "çocuklar biliyorsunuz bizim yolda ayrılık var. Bir gün olup bizi, buraları terk edeceksiniz. Fakat siz beni terk etmeden, ben ayrılıyorum. Yerime de Dr. Kemal Yavuz'u bırakıyorum. O size beni aratmayacak" diyerek sınıfı bana bıraktı. Akalın, ufku geniş bir hoca idi. Onun asistanı olarak bir ben, bir de sevgili Recep Toparlı kardeşim vardı. İzmir'e gitmeden *Tarihî Türk Şiveleri* adlı kitabını yazdı. Recep Toparlı ile ben o kitabın tashih işlerini birlikte yaptık. Hatta o ilk baskıda görülen eski harfli yazılar benim elimden çıkmıştı. Tabii 1986 yılından sonra Prof. Dr. Mehmet Akalın Hoca'mla İstanbul'da yeniden buluştuk. Birlikte jürilerde vazife de aldık.

Ben yalnız dil ve Osmanlıca derslerine girmezdim. Ayrıca Kaya Bey'in derslerine benim girmemi isterdi. Bir yanda Dr. Celal Tarakçı ve Dr. Şerif Aktaş vardı. Onun derslerine bu arkadaşların girmesi daha uygun iken hoca niçin beni tercih ederdi bilmiyorum. Fakat Şerif doçent olduktan sonra hocaya "hocam, artık Şerif Bey doçent oldu, benim derslere girmeme ne der?" dediğim zaman "haklısın evladım" demiş ve kendisi devam etmişti.

Bu kadar yoğun bir hayatın içinde ilmî çalışmalarınızı nasıl yürüttünüz?

Benim okumadığım gün olmazdı. Ama hep gece çalışırdım. Burası Erzurum, akşam erken olur, yol durumu yani ulaşım basit. En fazla yirmi dakika, siz deyin yarım saat. Bir o kadar da şehir gezisi, her şey bir saatin içinde biter. Ondan sonra bütün gece sabaha kadar sizin. İşte geceleyin çalışırdım. Herkes uykuda, kimse rahatsız etmez. En azından dört saat çalışmam vardı. Ancak akşam erken yatardım. Gündüzün yorgunluğunu öyle giderirdim. Gece kalkınca dinç kalkar ve saat on ikiden dörde, beşe kadar çalışırdım. Sonra yine yatar iki saat uyku daha, toplam yedi sekiz saat eder.

Doktora tezimi yazarken, doçentlik çalışmamı da bitirmiştım. 1981 yılında Fransa'ya gidecektim. Ama İstanbul'daki kadroyu da takip ettim. Kadro ilan edildi. Timurtaş Hoca ile konuştum. "Her şey size bağlı gel dersiniz hemen gelirim. Fransa'ya gitmem" dedim. Hocanın gönlü razı olmadı; bu bir fırsattı. "Git ve bu

şansını da kullan” dedi. Böylece Fransa’ya gittim. Giderken Timurtaş Hoca’mı da ziyaret etmiştim. Ekim ayı idi. Ellerindeki uyuşmalardan şikâyet ediyordu. Ben Fransa’da iken ocak ayında hastaneye yatmış. Gelen mektubunda öyle diyordu. Fransa’da Puvatya’da kalıyor ve üniversitenin dil derslerine devam ediyordum. Nisan ayı gelmişti. Mayıs ayında Türkiye’ye geldim. Hazırlıklarımı önceden yaptığım doçentlik tezimi bir ay içinde yazıp teslim ettim. Tekrar gidecektim. 22 Haziran 1982 tarihinde Timurtaş Hoca’mı evinde ziyaret ettim. Konuşamıyordu. Şuuru açıktı. Bu son ziyaretim oldu. Ben Fransa’da iken vefat etti.

Fransa’da on altı saate yakın çalışıyordum. Eylül ayında geri döndüm. Kasım ayında yabancı dilden sınava girdim. Başarılı idim. Nihayet doçentlik tezimi jüri üyelerine gönderdim. 30 Mart 1983 tarihinde toplanan jüri, çalışmamı başarılı bulmuş ve 20 Nisan’da sınava çağırılmıştı. Jürim Prof. Dr. Talat Tekin, Prof. Dr. Muharrem Ergin, Prof. Dr. Hasan Eren, Prof. Dr. Doğan Aksan ve Prof. Dr. Zeynep Korkmaz’dan müteşekkildi. Hacettepe Üniversitesi’nde Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü başkanı Talat Tekin’in odasında sınava girdim. Sınav üç saate yakın sürdü. Yine başarılı idim. Son olarak deneme dersini yapacaktım. Öğleden sonra imtihan heyeti, öğretim üyelerinin bir kısmı ve öğrencilerin huzurunda “Erzurumlu Mustafa Darîr’in Siyerindeki Manzumelere Dil ve Kültür Açısından Genel Bir Bakış” konulu dersini vermiştim. Jüri, dersten sonra dışarı çıktı. Biz içeride idik. Sonra imtihan heyeti içeri girdi. Hocam Prof. Dr. Muharrem Ergin, özgeçmişimi okudu. Doçentlik sınavı safhalarındaki başarılarımı anlattı ve deneme dersimi de başarılı bulduklarını söyleyerek, cübbesini çıkarıp doçentlik alameti olarak bana giydirdi. Yanımda çikolata kutuları vardı. Bunun sevinci ile dağıttık. Dağıtan da sonradan kendisinin anlattığına göre, o zamanın Hacettepe Üniversitesi son sınıfında öğrenci olan Cemal Kurnaz imiş. Bunlar güzel şeylerdi. Fakat sınav esnasında, kolokyumda sağ tarafımda Zeynep Korkmaz, solumda da Talat Tekin hiç durmadan soru sormuşlar, cevap almışlardı. Böylece vakit geçmişti. Sonunda Muharrem Ergin hocam “Talat daha bitmedi mi? Diğer arkadaşlara da bir şeyler bırak” deyince, Talat Bey “bir sorum daha var” diyerek yeni bir soru sormuştu. Kısaca o sınav dolu dolu bir sınavdı. Hasan Eren ile Doğan Aksan da takip etmişler ve “bizim adaya soracak bir şeyimiz yok, zaten kendisini biliyoruz” demişlerdi.

Doçentliğinize kadar geçen zamanda ne kadar yayın yaptınız?

Yayın işi, makale ve kitap neşretmek bugün olduğu gibi, o gün de imkân meselesi idi. Her şeyden önce *Reşat Nuri'nin Tiyatro ile İlgili Makaleleri* (İstanbul 1976), Kültür Bakanlığı tarafından Kaplan Hoca’mın tavsiyesi ile neşredilmişti. Bu çalışmanın çok faydasını gördüm. O yıl kısa dönem yedek subay olarak, maaşsız izinli askere gidecektim. Hiçbir maddi hazırlığım yoktu. Hanım

ilk çocuğumuza hamile idi. Kitap Mayıs 1976'da çıktı. Haziran ayında beni Milli Eğitim Bakanlığı Devlet Kitapları Müdürlüğü'ne çağırdılar ve "telifinizi ödeyceğiz" dediler. Gittim, bana 18.000 liralık bir çek verdiler. Bu, o günün parası ile 32 cumhuriyet altını değerinde idi. Ziraat Bankası'nın Bahçekapı Şubesi'nden çektim. İşte o paradan asker harçlığım, hanımın harçlığı, doğum masrafları vs. hemen hepsi karşılandı. Bu iyi bir tesadüf idi. Çalışınca oluyor ve geliyor. Rahmetli Âmil Çelebioğlu Hoca'm "balın olsun da sinek nereden olsa gelir" derdi. Hakikaten öyle oldu. Böylece bunu ben de nefsimde yaşadım.

Sonra 1978 yılında Kaya Bilgegil, *Ahmet Caferoğlu Armağanı*'ni çıkarmak istedi. Bana "ağızlarla ilgili yazıyı senden istiyorum" dedi. Önceden metin olarak hazırlıklarım vardı. Kendi memleketimin ağız ile ilgili metinler. Onun teyipten açılımını yaptım. Yazıya geçirdim. Daha çok ses değişiklikleri üzerinde bir çalışma yaptım ve adını "Ermenek Kazasının Başdere Köyleri Ağızı" koydum. Bu yazı da *Edebiyat Fakültesi Araştırma Dergisi*, 12. sayıda yayımlandı. İlk ilmî makalem de bu idi ve bu yazı 55-60 sayfalık bir neşir oldu. Sevgili Hamza Zülfiyar Hocam o makaleden çok istifade ettiğini ve derste öğrencilere okuttuğunu söylemişti. Bu da bir hizmet olarak ortaya çıkmış.

Üçüncü olarak *Mesnevî-i Muradiyye*'den seçmeler yaptım. Onu da Kültür Bakanlığı 1982 yılında yayımlandı (Ankara 1982).

Bu yayınlar Yardımcı Doçentlik için kâfi geldi ve ben 1982 Kasım'ında yardımcı doçent oldum ve 1983 yılının Nisan ayında doçent olduğum halde 1985 yılının ortalarında doçentlik kadrosuna atandım.

Doçentlikten sonraki çalışmalarınız ve görevlerinizden de bahsedermisiniz?

Ben daha Doçent olmadan Profesörlük için sunulacak dosyama da hazırlamıştım. Ancak bazı hususları da belirtmem gerekir. Prof. Dr. Kaya Bilgegil hocam ile olan münasebetim onun ölümüne kadar sürdü. Yine yazılarında ve çalışmalarında ben vardım. 1980 yılının 12 Eylül'ünden sonra 1980-1981 ders yılından itibaren Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi'nin ilk dekanı o idi. Ders verecek hoca lazımdı. Eğitim Fakültesi'nin hocaları birdenbire Eğitim Enstitüsü'nün Fakülte haline gelmesi ile üniversite hocası durumuna getirildiler. Hoca onlara bize baktığı gibi bakmıyordu. Belirli bir disiplin ile yetişen hoca ile onlar arasında çok fark olmalı idi. Bana Osmanlıca ve Türk Dilbilgisi derslerini vermemi teklif edince, durakladım. Doçentlik sınavı için hazırlık yapmalı idim. Hoca, "Kemal Yavuz olmadan Osmanlıca olmaz" diye ısrar ediyordu. Yazımı bile yazmadan derslere girmemi istiyordu. Nihayet dediği oldu ve ben derslere başladım. Haftada dört saat Osmanlıca, üç saat de Türk Dilbilgisi dersi veriyordum. Talebe aç idi. Bu sınıf ömrümde gördüğüm üstün sınıflardan bir sınıf idi. Ben

“çocuklar gelin Dilbilgisi dersini de dört saat yapalım” deyince sevinerek kabul ettiler. Hepsı büyük düşünen insanlardı.

Osmanlıca dersimiz gürültülü geçirdi. Çünkü yeni gelen öğrenci, eski harfleri okuyuncaya kadar böyle bir gürültülü hava içine girerdi. Eğitim Enstitüsü’nün hocaları buna şaşıyor ve benim sınıfa hâkim olamadığımı söylüyorlarmış. Sene sonunda öğrencilerin yazılarını ve okumalarını görünce şaşırılmışlar. İçlerinden biri “bunlar, o sınıfa hâkim olamayan hocanın talebeleri” demiş. Bu sınıf mezuniyetlerinin 25. yılını Alanya’da topluca kutladı ve hocalardan yalnız beni davet ettiler. Gittim, hepsini gördüm. Hizmetlerimiz öyle öğrencilerin yetişmesine de sebep olmuştu.

Kaya Bilgegil 1983 yılında İstanbul Mimar Sinan Üniversitesi’ne gitti. Biz ise Erzurum’da kaldık. Kaya Bilgegil’den sonra dekanımız Prof. Dr. Ahmet Çakır oldu. Onu da her zaman hayırla yâd ederim. Ben İstanbul’a geldikten sonra ziyaretime de geldi.

1983 yılı yazında İstanbul’a gelmiştim. Hocalarımı, özellikle Prof. Dr. Muharrem Ergin’i ziyaret ettim. Bana “seninle çalışmak istiyorum, buraya gelir misin?” diye teklifte bulundu. Ben de “siz isterseniz, ben gelirim hocam” diye cevap verdim. Aradan iki sene geçti; telgrafı geldi. Telgrafında “kadron ilan edildi, müracaat et” diyordu. Ancak müracaat etmemi istediği kadro Eski Türk Edebiyatı kürsüsüne aitti. Hemen Ali Alparslan hocamı aradım. Durumu anlattım, “çok iyi olur, müracaat et paşam” dedi. Bunun üzerine Eski Türk Edebiyatı Anabilim Dalı’nda açılan Doçentlik kadrosuna müracaatta bulundum. Tabii 1985-86 ders yılına girmiştik. Artık tedris yılının bitmesi lazımdı. Üstelik bölümde Türk Dili Anabilim Dalı başkanlığı benim uhdemde idi. Rahmetli Haluk İpekten bölüm başkanı idi. Benim durumum bölüm kurulunda görüşüldü. Netice müspet idi. Böylece muvafakat yazımı yazdılar. Ben de 1986 yılının Eylül ayında İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Eski Türk Edebiyatı Anabilim Dalı’nda göreve başladım. Anabilim Dalı’nda bulunan arkadaşlarım Muhammet Nur Doğan, Atilla Şentürk ve Yekta Saraç asistan idiler. Doktorali eleman olarak da yalnız Şeyma Güngör vardı. O da öğretim görevlisi idi. Dersler Prof. Dr. Ali Alparslan, Dr. Şeyma Güngör ile benim üzerimde görülüyordu. Halk Edebiyatı Anabilim Dalı yeni kurulacaktı. Buraya ait dersler de bizim üzerimizde idi. Türk Dili Tarihi de dâhil haftada ona yakın derse girdim. Bir hayli yorulmama rağmen, hepsini bашarmıştım. Yazılı kâğıtlarını bile vapurda okurdum.

1988 yılına geldik. Bölüm hocalarından Mertol Tulum ile Nuri Yüce profesörlük için YÖK’e müracaatta bulundular. Benim de sıram gelmişti. Ancak Mertol Hoca’ma hürmeten müracaatımı altı ay sonra yaptım ve 3 Nisan 1989 tarihinde YÖK tarafından profesörlüğe yükseltildim. Aynı senenin eylül ayında

Prof. Dr. Ali Alparıslan Hoca'm emekli oldu. Bu arada 1987 yılından 1994 yılına kadar *Türkiye Gazetesi*'nin yayın işlerinde, ansiklopedi servisinde bulundum. Bu da benim için bir kazanç oldu. Özellikle *Peygamberler Tarihi* ve *Evliyalara Ansiklopedisi* gibi yayınlar beni çok zenginleştirdi. *Rehber Ansiklopedisi*'ne edebiyat ve dille ilgili maddeler yazdım. Ayrıca TGRT yayına başlayacaktı, rahmetli Enver Ören Bey orada spiker adaylarına Türkçe ve telaffuz dersleri vermeme istemişti. 1994 yılının yazında spikerlere dersler verdim. Hatta meşhur spiker sevgili dost Harun Yöndem ile orada birlikte olduk.

Prof. Dr. Ali Alparıslan Hoca'mın emekliye ayrılmam ile de Eski Türk Edebiyatı ve Türk Halk Edebiyatı Anabilim Dalları'nın başkanlığına getirildim. Daha sonra Türk Halk Edebiyatı Anabilim Dalı Başkanlığı'nı 1996 yılında Şeyma Güngör'e bıraktım. Eski Türk Edebiyatı Anabilim Dalı Başkanlığı'nı ise emekli oluncaya, yani 2.8.2014 tarihine kadar yürüttüm.

Tabii Eski Türk Edebiyatı Anabilim Dalı, olduğu yerde kalmadı. Önce Azmi Bilgin'i araştırma görevlisi aldık. Bunu Cemal Aksu, Murat Karavelioğlu, Fatih Tıgılı, Esra Egüz, Bilal Alpaydın ile Fatih Odunkıran takip ettiler. ÖYP yolu ile gelen Sibel Ay ve Yasemin Karakuş'u da Anabilim Dalı içinde bulduk. Eski Türk Edebiyatı Anabilim Dalımız zenginleşti. Sonra Ömer Arslan ile Süreyya Pekşen de dâhil oldular. Böylece Anabilim Dalımız tarihindeki en geniş kadroya ulaştı. Şimdi aramızda aziz talebem, sevgili dost Prof. Dr. Yekta Saraç'ın ayrı bir yeri var. Bugün sevgili dost Prof. Dr. Muhammet Nur Doğan'ın başkanlığında, Prof. Dr. Azmi Bilgin, Doç. Dr. Murat Karavelioğlu, Yard. Doç. Dr. Cemal Aksu, Dr. Esra Egüz ile yukarıda isimlerini zikrettiğim araştırma görevlisi arkadaşlarımı da dâhil eder, Eski Türk Edebiyatı Anabilim Dalı'nda onun üzerinde eleman var. Bu bir zenginlik oldu, benim de gözlerim arkada kalmadı. Hepsine daha iyi günler ve başarılar dilerim.

Biraz da bu dönemdeki bilimsel çalışmalarınızdan bahseder misiniz?

Bilimsel çalışma deyince, araştırma ve yayın meseleleri önde gelir. 1991 yılında Atatürk Kültür Merkezi Şeyhoğlu Mustafa, *Kenzü'l-küberâ ve Mehek-kü'l-ulemâ* adlı çalışmamı neşretti. Bu eser, doçentlik tezim idi. 1991-2000 yılları arasında değerli arkadaşlarım Kazım Yetiş ve Necat Birinci ile birlikte *Lise I, II, III ve IV. Edebiyat* kitaplarını yayımladık. Ayrıca *Liseler İçin Dil Bilgisi, Türkçe Kompozisyon* kitabını neşrettik. Yine Üniversiteler İçin Türkçe Kompozisyon ve Dil Bilgisi adlı eseri yayımladık. 1997 yılına gelince yeni ve büyük bir çalışmaya giriştim. Ahilik Vakfı tarafından yayımlanması düşünülen Âşık Paşa'nın *Garib-nâme* adlı eseri üzerinde çalışmam istendi. Bunda sevgili dost, değerli öğrencim kardeşim Doç. Dr. Erol Ülgen'in ısrarları büyük rol oynadı. Ayrıca Prof. Dr. İlhan Şahin de ısrar ediyordu. Yine Kırşehirli olan sevgili Prof. Dr. İlhan

Kılıçözlü Hoca eser için maddi yönden sıkıntıları gidereceğini vaat edince, çalışmaya başladım. Eser altı cilt halinde, ikisi orijinal tıpkıbasım, dört cilt de benim çalışmalarım olmak üzere Osmanlı Devleti'nin kuruluşunun 700. yıldönümüne basılarak armağan edildi. Bu büyük bir çalışma idi. Böylece mesai arkadaşlarıma söylediğim gibi, bu eserle Türk dili ve edebiyatına tahtımı kurdum. Eser, 2000 yılında Türk Dil Kurumu tarafından bastırıldı.

Bu çalışma başka eserleri de beraberinde getirdi. 2003 yılında Prof. Dr. Yekta Saraç'la birlikte *Âşık Paşazade Tarihi*'ni Koçbank'tan yayımladık. Yine Doç. Dr. Erol Ülgen ile *XX. Asır Azeri Edebiyatı* adlı kitabı Latin harfleri ile bazı eklemeler yaparak neşrettik. Bu eser Azerbaycan edebiyat tarihçileri Mir Celal ile Firidun Hüseyinov tarafından yazılmıştı.

Bunları *Gülşehrî'nin Mantıku't-tayr'ı (Gülşennâme)* (Ankara, 2007) ve *Mesnevî-i Muradiyye* (Konya, 2007) adlı ikişer ciltlik eserler takip etti. Yine 2007 yılında Süleyman Tevfik'in *Leyla ile Mecnun* adlı eserini orijinal ve yeni harflerle neşrettim. Bir de Mustafa Kâni Efendi'nin *Telhîs-i Resâilât-ı Rumât (Okçuluk Kitabı)* adlı eserini günümüz Türkçesi ve orijinal transkripsiyonlu metin olarak sevgili dost Prof. Dr. Mehmet Canatar ile neşrettik. Bunda Aydın Yüksel Bey'in gayretleri vardı. Eser, İstanbul Fetih Cemiyeti yayınları arasında 2010 yılında çıktı ve kendi sahasında bir boşluğu doldurdu. 2012 yılı sonunda *Kutadgu Bilig*'ten seçmeler yaparak hazırladığım eser *Hacıb* Böyle Dedi adı ile yayımlandı. Ayrıca *Kenzü'l-küberâ* adlı eserin günümüz Türkçesi ve o günün Türkçesi ile neşri yapıldı.

Bu arada Eskişehir Açıköğretim Fakültesi için yazılan ders kitaplarında VIII-XIII. asır ve XIV-XV. yüzyılları içine alan toplam on iki ünite yazdım.

15 Mayıs 2010 tarihinden 20 Eylül 2012 tarihine kadar da İstanbul Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü müdürlüğünde bulundum ve 2 Ağustos 2014 tarihinde emekliye ayrıldım.

Sizi çalışan ve çalışmaktan hoşlanan bir öğretim üyesi olarak gördük. Başka çalışmalarınız da olacak. Bize bundan sonra gerçekleştirmek istediğiniz çalışmalar hakkında bilgi verir misiniz?

Gerçekten hep çalıştık ve çalışmaktan zevk aldık. Hele çocuklarımız gibi olan kitaplarımızla da sevindik ve faydalı olduk. Sen benim çalıştığım eserleri biliyorsun. Hatta bunlardan *Müştak Baba Divanı*'nı araştırma görevlisi olarak göreve başladığımız zaman sana yazdırmıştım. Bu senin için eski edebiyata bir divanı yazarak ısınma olmuştu.

Ben bu esere çalışmaya başlayalı 32 sene oldu. O zaman Erzurum'da idim. Ancak eser neşretmek zor bir iş. Önceleri elimde dört nüshası vardı. Bitirmiş

idim, son olarak beşinci bir nüsha çıkınca tekrar esere dönmek gerekti. Bu ilmi titizliği göstermem gerekirdi. Öyle de basılabılırdı, ama gönlüm razı olmadı. Bu birincisi.

İkinci olarak *Mevlid* çalışmam vardı. Bu yalnız Süleyman Çelebi'nin *Mevlid*'i değildi. Hz. Ali ve Hz. Fatıma mevlidi de vardı. Üç mevlidin bir arada neşri daha iyi olurdu. Bu da üzerinde çalışılıp tamamlanması gereken bir eser. İnşallah yayımlamak kismet olur.

Üçüncüsü Âşık Paşa'nın *Garib-nâme* dışındaki şiirlerinin toplamı ve *Divan*'ı üzerindeki çalışmam. Bu tamamlanıp yorumlanıp neşredilecek. Bakalım kismet ne zamana.

Dördüncüsü 2843 beytini günümüz Türkçesine aktardığım *Kutadgu Bilig*'in tamamının günümüz Türkçesi ile yapılacak neşri. Bu çalışmada 3500 beyti geçmiş durumdayım.

Beşincisi Türk edebiyatı tarihini Yavuz Sultan Selim devrine kadar yazabilmek. Bunda da epey ilerledim. Ancak daha okunacak çok eser var.

Altıncısı Türk şairlerinin Yavuz Sultan Selim zamanına kadar Peygamberimiz için yazdıkları naatları *Türk Naat Edebiyatı I* adlı bir kitapta verebilmek ve sonucunu yani sonraki naatları cilt cilt sizlerin çalışmalarınıza bırakmak. Bu da ayrı bir amacım.

Yedinci çalışmamız Selçuk Üniversitesi öğretim üyelerinden Doç. Dr. Orhan Yavuz ile yaptığımız çalışmadır. Bu Kanuni Sultan Süleyman'ın bütün *Divan*'larının karşılaştırmalı neşri olacak. Kanuni, Türk edebiyatında en fazla şiir yazan üç şairden biridir. Bu çalışma ile *Muhibbî Divanı* tamamlanmış demektir. Kültür Bakanlığı tarafından, eğer zamanında teslim edebilirsek, 2015 yılının ilk yarısında neşredilir.

Ben bütün bu çalışmalarımın arkadaşlarımdan, sizlerin yardımını gördüm. Birlikte hem çalıştık hem öğrendik. Hepinize teşekkür borçluyum. Ancak bunlardan bir tanesi var, onun hiç sesi çıkmadı. O da eşim Emine Rüveyda Halide Hanım idi. Çalışmalarımın hep yanımda oldu ve yazdıklarımı sonuna kadar okudu. Ona da çok şeyler borçluyum. Belki bunda onun bir sahraf kızı olması da rol oynadı. Kendisine medyuniyetimi ve teşekkürlerimi burada bir daha teyiden tekrar ediyorum.

Hocam, peki bizlere neler tavsiye edersiniz?

Az çok beni tanıdınız. Kıskanç olmadığımı ve herkesin ileri gitmesini istediğimi bilirsiniz. Herkese her zaman iyi davranmak gerekir. Huzur ve güven, hayatın en kıymetli şeyleridir. Sağlığınız yerinde olursa, bunlara da sahipseniz,

sizden üstün kimse yoktur. Adalet duygusu ise başka bir değerdir. Bunların yanında vefalı olmak da gerekir. Vefa, tuz ekmek hakkını gözetmektir. İnkârı, yokluk ve acı getirir. Nizamü'l-mülk de “nimeti inkâr, mahrumiyeti getirir” demiyor mu? İşte ben bu açıdan bakınca bütün çalışmalarımı çalıştığım eserleri yazan edip ve âlimlere, bir de hocalarıma borçluyum. Onları ve eserlerini yazmalarına sebep olanları hayırla yâd eder, ruhlarına Kur'an okur, fatihalar, ihlaslar gönderirim. Bu da vefadan ileri gelir.

Türk Dili ve Edebiyatı bölümü öğrencilerine ve Eski Türk Edebiyatı alanında çalışan genç araştırmacılara tavsiyeleriniz nelerdir?

“Göç, gide gide düzeler” diye bir atasözümüz var. Bu yola giren her kim ise eksiklerini, yaptıklarını ve yapacaklarını bilmek mecburiyetindedir. Bu yolda yürürken yılmayacak, sabırlı olacak, doğruluğu ve tahammülü elden bırakmayacaktır. Tenkitleri yumuşak karşıladığı gibi, kırılıp gücenmemesi de lazımdır. Yoruldu demeden sürekli çalışacaktır. Okuduğunuz alelade şeyler bile sizi belirli bir yere çıkarır. Bazen bir türkü, bir şarkı hafif gibi görünür. Ama mesleğimizin içinde onların da bir yeri, bir değeri vardır. Kulağınıza çarpan sesler ne olursa olsun, sizi dilin ve edebiyatın içine çeker. Böylece duyduklarınız ve öğrendiklerinizi karşılaştırma yoluna gidersiniz. Bir şairin sözleri, başka bir şairde yankılanabilir. Eğer üstünde durursanız, fikreder düşünürseniz, düşünce yönü ile zenginleşirsiniz. Bunlar da çalışacağınız konularda önemlidir. Bir yazı birdenbire yazılmaz. Onun doğuşu, yürürken, başkaları ile konuşurken, eğer düşünüyorsanız, ileriye yönelik bir durumda olgunlaşır. Günü gelir kendiliğinden ortaya çıkar. Ben yedi sekiz sayfalık bir yazıyı yirmi beş yılda yazdığımı bilirim.

Yazarak çalışınız. Yazmak, insanı açar, aklınıza gelmeyen pek çok bilgi ve fikir birdenbire kalemin ucundan dökülür. Kolaya kaçıp onun bunun yazdıkları ile değil, kendi yazdıklarınızla ortaya çıkmalısınız. Bunun için de okumak şarttır. Önce okuyacak, okuduğunuz ve bulduğunuz malzemeyi işleyecek, kendiniz olarak bir noktaya gelecek, sonra o konuda yazılanlarla karşılaştıracak, eksiklerinizi, fazlalığınızı görecektir, diğer çalışmalardan istifade edecek ve sizin olanları makale, kitap her ne ise, ortaya koyacaksınız.

Öğrencilerinize ve meslektaşlarınıza karşı yumuşak olmak da gerekir. Âşık Paşa, hocayı anlatırken örnekler verir. “Çok bilgili, tabiatı sert, kibirli hoca, hoca değildir.” der. Bilgisiz, yumuşak, işinin ehli olmayan hocayı da beğenmez. Alçakgönüllü, bilgili, yumuşak tabiatlı hocanın iyi olduğunu söyler. Biz bunlardan ders çıkaracağız.

Zaman, bilgisayar çağı. Pek çok kimse hafızasına değil, elindeki makinaya yazar. O elinden gidince ortada kalır. Hafızanızda da bir şeyler olsun. Bilgisayarın çalışmadığı yerde, hafıza devreye girebilsin. Eskiden fişlerle çalışırdık. Bir beytin

bütün kelimelerini, geçtiği yerlerle birlikte yazardık. On kelime varsa o beyit on defa yazılırdı. Bir beyti on defa yazmak demek, onun hafızada yer etmesi demekti. Ben doktora ve doçentlik tezlerimi hep böyle hazırladım. Bir kelime sorsalar, eğer çalışmalarımda geçmişse ve kaç kere yazmışsam hepsini söyledim. “Siz de böyle olunuz” demiyorum; ama hepsini, her şeyi de makinadan öğrenmenin nasıl bir şey olduğunu anlatmak istiyorum.

Bütün bunlar sabrı ve tahammülü gerektirir. Konunun içine girip sabırla yürümek, gitgide malzemeyi çoğaltmak, belirli bir noktada çalışmaya başlamak, söylediğim yollardan geçerek imali fikretmek ve sonuca ulaşmak insanı huzura götürür. Başkalarının arasında belirli bir mevkiye çıkarsınız. Çalışmalarınız sizi açar, yapılacak, çalışılacak nice konularla karşılaşır, başkalarına da tavsiyede bulunur, faydalı olursunuz. Bu, öğrenci arkadaşlardan tutun da, birlikte çalıştığımız meslektaşlarınıza kadar gidebilir.

Bir de bu konuların hepsine ben çalışacağım diye cimrilik yapanlar vardır. Öyle hoca da olmayın. Bilgili olmak, ilmî ahlaktan sapmamak, hocalarla fikir alışverişi yapmak güzel şeylerdir. Ben hocam Faruk Timurtaş’tan bazı şeyler gördüm. O, kızdığı zaman hemen parlamazdı. Bir mektup falan gelmişse, canı sıkılmışsa masasının çekmecesine koyar, ara sıra bakar, okur, tekrar yerine koyar, aradan on on beş gün gibi bir zamanın geçmesinden sonra cevabını uygun bir şekilde verirdi. Ama öyle hocalarım da vardı bir kelime sorunca “git hocana sor” diye kıskançlık gösterir ve cevap vermezlerdi. Hangisi iyi?

Bir de Faruk Timurtaş hocam, ilmî ölçülere çok dikkat ederdi. Bu, diğer hocalarım için de geçerli idi. Özellikle Kaplan hocam öyle idi. Hâsılı her birinin ayrı ayrı özellikleri vardı. Onlar öğrendikleri, bildikleri, kısaca ilmî yönleri ile bize yol gösterdiler. Bazen halleri ile, bazen sözleri ile dersler verdiler. Hepsine rahmet olsun. Sizlere de tekrar tekrar başarılar dilerim ve iyi günlerinizi görmek isterim.

Son olarak bize unutamadığımız birkaç anınızı anlatabilir misiniz?

Öğrencilerimle ilgili pek çok hatıralarım var. Tabii bunların çoğunu unuttum. Keşke yazmış olsa idim. Siz benim gibi olmayın, yazın. O da bir zenginlik olur. Hatıra dediniz ya, ben Tasavvufî Metinler Şerhi derslerine girerdim. Bir gün dersten çıktım. Bir kız öğrencim önüme geçti ve bana “hocam benim yolumu kestiniz, beni yolumdan ettiniz” dedi. Ben de “kızım niçin böyle söylüyorsun, ben neden senin yolunu keseyim?” dedim. Bana “ben intihar edecektim, sizin dersinize girdim, sonra da bundan vazgeçtim. Buna siz sebep oldunuz” dedi. Sonra ona “yine gel, konuşalım, bir derdin varsa bölüşelim” dedim. Bunu hiç unutmam. Hoca hocadır; ama kimde ne dert var bu da bilinmez. Sonra o kızımı bir daha görmedim. Herhalde mezun olup gitti.

Yine bir gün öğrencilerimden biri, durup dururken gelip bana teşekkür etti. Niçin teşekkür ediyorsun diye sorduğum zaman, “hocam ben uyuyakalmışım, uykuda gelip ‘haydi yavrum imtihana geç kalıyorsun’ diye beni uyandırdınız. Sizin sayenizde sınava yetiştim” diye cevap verdi.

Aslında Edebiyat Fakültemize ayak basınca, her adımda bir hatıranın teli ses verir. Bu Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü’nün bütün elemanlarını içine aldığı gibi, fakülteyi de sarar. Şimdi düşünün dekanlarımızdan başlayalım. Prof. Dr. Tahsin Yazıcı’dan günümüze kadar gelen zamanda sevgili dekanımız Prof. Dr. Mustafa Özkan’a uzanır. Fakülte sekreteri olarak Vedat Çiftçili’den, Ömer Akdaş ve Aliye Yücel Hanımefendiye kadar hepsi ile iyiliklerle dolu hatıralarımız var. Ya bürolarımız? Ayniyat, Maaş Bürosu, Yazı İşleri, Mali İşler, Öğrenci İşleri vs. hepsinin bende ayrı ayrı yeri var. Bütün bu arkadaşlarım yanında İdari İşler’de Halil Efendi’den başlayarak sevgili İbrahim’e kadar hepsinin gönlümde ayrı ayrı yerleri var. Fakat Halil Efendi’nin yeri ayrı. Çünkü o, benim fakültenin bodrum katında nasıl çalıştığımı zaman zaman dile getirirdi. Hepsi güzel zamanların iyi ve güzel insanları oldular ve gönlümüzde yer tuttular; ölünceye kadar da yer tutacaklar. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü’nde de acı tatlı hatıralarım var. İyiler, vefalı dostlar hiç hatırımdan çıkmaz ve hepsini hayırla yâd ederim.

Bu hatıraların bir kısmı kısmet olur da yayımlanırsa, “Bir Ömrün Yazıları” adlı kitapta yer alacaklar. Şimdi ne yazdığımı bilmiyorum. Çıkınca inşallah hep birlikte okuruz. Ben bu şahısların ahirete intikal edenlerine rahmet dilerken, yaşayan dostlara da huzurlu, aydın ve kutluluk dolu bir hayat diliyor, hepsini hayırla yâd ediyorum.

Sevgilerle...